

פרשת כי תצא: אשת יפת תואר

א. מיקומה של פרשיית אשת יפת תואר¹

יש 'מחלוקת' בשייך פרשיית אשת יפת תואר, בין מחלק הפרקים ובין מחלקי הפרשות בתורה.² לפי מחלק הפרקים, פרשת אשת יפת תואר מהווה המשך של פרק כ"א, העוסק בדיני מלחמה. אולם, מחלקי הפרשות שלנו ראו לנכון להתחיל פרשה חדשה דווקא בפרשייה זו:

"כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֶ-לְהִיךָ בְיָדְךָ וְשָׁבִית שְׁבוּ: וְרֵאִיתָ בְּשָׂבִיחַ אִשְׁתֵּי יִפְתֵי תֹאֵר וְחִשְׁקֶתָ בָּהּ וְלִקַּחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה: וְהִבֵּאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלַּחְתָּ אֶת רֵאשֶׁתָּהּ וְעִשְׂתָּהּ אֶת צַפְרֵינֶיהָ: וְהִסִּירָה אֶת שְׂמֹלֶת שְׂבִיחָהּ מֵעֲלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתְךָ וּבְכַתֵּהּ אֶת אֲבִיחָהּ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעֵלְתָהּ וְהִיתָ לָךְ לְאִשָּׁה: וְהָיָה אִם לֹא חִפְצָתָ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא תִמְכְּרָנָה בְּכֶסֶף לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָה"³
(דברים כ"א, א'-ד')

ב. אשת יפת תואר כחלק מדיני המלחמה

במבט ראשון, נראה שאכן הצדק הוא דווקא עם מחלק הפרקים. פרשת אשת יפת תואר נראית כחלק מרצף פרשיות דיני המלחמה. למעשה, כאשר בוחנים את היחידה שדנה בהלכות המלחמה, ניתן לראות בקלות את הרצף הכרונולוגי שבו מתקדמת היחידה:

א. דברים כ', א'-ט': מי יוצא להילחם.

ב. שם, י'-ח: קריאה לשלום.

ג. שם כ', י"ט-כ': מצור.

ד. שם כ"א, א'-ט': עגלה ערופה.³

ה. שם, י"ד-ט': ניצחון במלחמה והיחס לשבויים.

יתירה מזאת, גם מבחינה לשונית פרשיית אשת יפת תואר שייכת לסגנון הלשוני של יחידת דיני המלחמה. החל מהבפרשייה הבאה (פרשיית בן האהובה ובן השנואה) והלאה, מדבר הכתוב בגוף שלישי, כגון:

"כִּי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים..." (שם, ט"ו)

"וְהָיָה בַיּוֹם הַנִּחְלָלוֹ אֶת בְּנֵי" (שם, ט"ז)

"כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה" (שם, י"ח)

לעומת זאת, אופן הדיבור ביחידת דיני המלחמה הוא דיבור בגוף שני, כגון:

"כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם" (שם, כ')

"כִּי תִצְוֶה אֶל עִיר יָמִים רַבִּים" (שם, י"ט)

כללו של דבר, מצד הרצף הענייני ומצד ההתבטאות הלשונית, נראה שדווקא מחלק הפרקים צדק בשייכו את פרשיית אשת יפת תואר לפרשיות שקדמו לה. מעבר לכך, אם נתבונן בפסוק אחד בפרק הקודם, נראה כיצד התורה כבר אז רומזת לפרשה שלנו:

"וְאִם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעִשְׂתָּהּ עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עֲלֶיהָ: וּנְתַנָּה ה' אֶ-לְהִיךָ בְיָדְךָ וְהִכִּיתָ אֶת כָּל זְכוֹרָהּ לְפִי חָרֵב: רַק הַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְעִיר כָּל שְׁלָלָהּ תָּבֹז לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת שְׁלָל אִיבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' אֶ-לְהִיךָ לָךְ" (שם כ', י"ב-י"ד)
תוך כדי הפרשייה העוסקת במצוות הקריאה לשלום, יש שימוש בלשון שמרמזת לפרשת יפת תואר.

ג. אשת יפת תואר כפתיחה לפרשיות הבאות

אמנם, אם נבחן לעומק את הדברים, ניתן לראות שהצדק הוא דווקא עם מחלקי הפרשות.

על אף הפער בצורת ההתבטאות הלשונית, ישנה התאמה רבה בין הסגנון הלשוני של אשת יפת תואר לבין הפרשיות שבאות אחריה. כאמור, השימוש הלשוני בגוף שני משותף לפרשה זו ולפרשיות דיני המלחמה. אולם, ישנו הבדל מהותי באופנים שבו בא לידי ביטוי השימוש בגוף זה.

בפרשת אשת יפת תואר השימוש בגוף שני פונה אל האינדיבידואל:

"וְרֵאִיתָ בְּשָׂבִיחַ אִשְׁתֵּי יִפְתֵי תֹאֵר וְחִשְׁקֶתָ בָּהּ וְלִקַּחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה" (שם כ"א, א')

לעומת זאת, בשאר הפרשיות הגוף שני פונה אל הכלל:

"כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם"⁴ (שם כ', י')

ביתר הדינים של חטיבת המלחמה הפנייה של התורה היא אל הקולקטיב. בפרשיית אשת יפת תואר, לעומת זאת, התורה פונה אל הסובייקט (המרגיש את המשיכה המינית בשדה הקרב).

הפער הזה, בין פניית התורה אל היחיד ובין פניית התורה אל הקולקטיב, מתחיל בפרשיית אשת יפת תואר וממשיך לכל אורך פרשת כי תצא. מבחינה זו, נראה שאין מקום טוב יותר לחלק את הפרשות מאשר בנקודה הזאת.

את המעבר מהכלל אל היחיד עושה התורה באופן עדין, באמצעות פרשת עגלה ערופה. באמצע הרצף של דיני המלחמה התורה מכניסה את פרשיית עגלה ערופה, ובכך חותמת את פרשת שופטים.

3 נתייחס בהמשך למיקומה של פרשה זו בתוך דיני המלחמה.

4 קשה לחשוב שפסוק זה מחייב כל חייל וחיל לקרוא לשלום. ההבנה הפשוטה היא שעל המנהיג לקרוא לשלום.

1 השיעור מבוסס על שיעור בעל פה ששוכתב ונערך בידי צוות בית המדרש.

2 כידוע, חלוקת הפרקים שבתנ"ך היא חלוקתו של אדם נוצרי שבמקור חילק את התנ"ך לפרקים בשביל ליצור את הקונקורדנציה הראשונה. במשך הדורות, התקבל השימוש בחלוקה זו גם בקרב היהודים.

ובכתה את אביה - כל כך למה, כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצבה, בת ישראל מתקשטת וזו מתנוולת:

והיה אם לא חפצתה בה - הכתוב מבשרך שסופך לשנאותה" (רש"י שם, י"ב-י"ד)

הכלל העולה משלל דברי רש"י הוא, שכל פרטי הדינים של יפת התואר מטרם לבזות את האשה בעיני האיש שהביאה לביתו. זאת, כדי שישלחה מעמו. את קריאתו של רש"י ניתן לבסס גם בתוך פשוטו של מקרא:

"וְהָיָה אִם לֹא חָפְצָתְךָ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנִפְשָׁהּ וּמָכַר לָא תִמְכְּרֶנָּה בְּכֶסֶף לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָה" (דברים כ"א, י"ד)

שיטתו של רש"י משתלבת היטב עם לשון הפסוק. מדוע התורה מניחה שהאדם לא יאהב את האשה? המסקנה המתבקשת על פי רש"י היא, שהתורה מבקשת באמצעות הדינים השונים שקדמו לכן שתתנוול האשה בעיני הבעל והוא כבר לא יחפוץ בה.

על פרשנותו של רש"י ניתן להעלות מספר רב של קשיים. כך, למשל, מדוע התורה לא מדגישה בתוך הפסוקים שכל המטרה של הדינים היא לנוול את האשה? ואם אכן המטרה היא לנוול את האשה. הרי שבקלות ניתן לחשוב על אפשרויות רבות אחרות שבהן ניתן לגנות את האשה בעיני בעלה.

קשה מאוד לראות את הפרשנות של רש"י בעניין הבכי של האשה כדבר שבא לגנות את האשה בעיני בעלה. התורה לא רומזת בפשט הכתובים לכך שתהיה בת ישראל שמחה והגויה עצובה. הקריאה הפשוטה היא, שהבכי בא לתת מענה לצרכים הרגשיים של האשה הבסיסיים ביותר, לבכות על אבדן משפחתה.

ה. שיטת הרמב"ן והרמב"ם באשת יפת תואר

כנגד פרשנותו של רש"י, כותב הרמב"ן:

ועשתה את צפרניה - תגדלם כדי שתתנוול, לשון רש"י כדברי רבי עקיבא (יבמות מה.), וכן פירש אונקלוס. והנה לדעתם יהיה "ועשתה" כמו ועשת את התבואה (ויקרא כ"ה, כ"א), כי הצמיחה תקרא עשייה. אבל בספרי אמר רבי עקיבא רבי אליעזר, "ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו" (שמואל ב' י"ט, כ"ה)⁶, והיא ראייה גדולה

(רמב"ן דברים כ"א, י"ב)

הרמב"ן מביא את רש"י, בעקבות רבי עקיבא ואונקלוס, ההולכים בשיטה המבקשת להוציא את האשה מהבית באמצעות פרטי ההלכה. הרמב"ן מסביר שלפי שיטתם המילה "ועשתה" את ציפורניה" זה להאריך את הציפורניים ומתנגד להבנתם.

לטובת שיטתו, מביא הרמב"ן את שיטת רבי אליעזר מהספרי. לפי רבי אליעזר, החולק על רבי עקיבא,

גם ברפרוף בלבד ניתן לראות, שפרשיית עגלה ערופה חורגת מדיני המלחמה. העובדה שהתורה הכניסה פרשה לא קשורה לתוך היחידה של דיני המלחמה אומרת דרשני. בהקשר שלנו ניתן לומר, שפרשיית עגלה ערופה באה לומר שערך חיי האדם (ערך שבקלות יכול להישחק בזמן מלחמה) הוא ערך משמעותי ביותר ושלא ניתן לזלזל בו כלל וכלל.

בכך, פרשת עגלה ערופה מכשירה את הקרקע לפרשת אשת יפת תואר. אנו כבר מוכנים לעבור ולדבר על האדם הפרטי העלול להיפגע.

בכל אופן, כאשר הקורא מגיע אל פרשת אשת יפת תואר, הוא כבר לא בטוח שמדובר כאן דווקא בחלק מדיני המלחמה (על אף שהשימוש בגוף שני משתמר).

שיוכה של פרשת אשת יפת תואר לחלק מדיני המלחמה או לפרשיות שיבואו להלן היא לא רק שאלה טכנית בחלוקת היחידות של הפרשה. יש לשאלה זו משמעות פרשנית, כפי שנראה במחלוקת הראשונים.

ד. שיטת רש"י בפרשיית אשת יפת תואר

רש"י משתייך לפרשנים המזהים את פרשיית אשת יפת תואר באופן מובהק אל הפרשיות שיבואו לאחר מכן:

"ולקחת לך לאשה - לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה ישאנה באיסור. אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו (ט"ו) כי תהיין לאיש וגו' וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו" (רש"י דברים כ"א, י"א)

רש"י⁵ רואה את הפרשייה כמי שפותחת רצף של תרחישים שליליים. תחילה, מביא האדם אל תוך ביתו אשת יפת תואר. לאחר מכן, יגרום הדבר להעדפת אישה וילדיה על פני יתר הילדים, התנהלות שתוביל בסופו של דבר לכך שיצא מאחד הילדים בן סורר ומורה.

בחינה תיאולוגית לפרשנותו של רש"י תוביל אותנו למסקנה רוחנית מרחיקת לכת: התורה רואה לנכון להתיר איסורים כאשר היא מבינה שהפיתוי קשה לבני האדם. "לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע".

להנחת היסוד של רש"י, הרואה את הפרשיות הבאות כהמשך לפרשת אשת יפת תואר, יש השלכה לכל פרשנותו של רש"י לפרטי הדינים של אשת יפת תואר:

"ועשתה את צפרניה - תגדלם כדי שתתנוול:

והסירה את שמלת שביה - לפי שהם נאים, שהגוים בנותיהם מתקשטות במלחמה בשביל להזנות אחרים עמהם:

וישבה בביתך - בבית שמשמש בו, נכנס ונתקל בה, יוצא ונתקל בה, רואה בבכיתה, רואה בנוולה, כדי שתתגנה עליו:

6 בסוף סיפור מרד אבשלום הכתוב מדגיש את התאבלותו של מפיבושת בזה שהוא לא עשה את רגליו ואת שפמו.

5 שיטתו של רש"י שאובה מדעתו של רב בגמרא בקידושין דף כא עמוד ב.

בשביל לנתק ולנקות את האישה מן העבודה הזרה בה הייתה כל ימי חייה.⁸ אם כן, הרמב"ן והרמב"ם רואים את התהליך שעוברת האישה במצוות יפת התואר כתהליך של הכנסת האישה אל תוך הבית. רש"י, לאור המדרש, מנסה להוציא את האישה החוצה מן הבית.

נדמה, כי שורש המחלוקת בין הרמב"ן והרמב"ם לבין רש"י, נעוץ במיקום הפרשה שלנו. הרמב"ן והרמב"ם רואים את הדינים הללו כחלק מהוצאת האישה מהתרבות הגויית שבה היא הייתה שרויה.⁹ רש"י, לעומת זאת, איננו מתעניין בהוצאת האישה מהתרבות הזרה. הוא רואה את הבעיה בכך שמכניסים את הגויה אל תוך הבית היהודי, ומפרש את הדינים ככאלה שעושים ככל יכולתם בכדי להוציא אותה מן הבית. בעוד הרמב"ן והרמב"ם רואים את אשת יפת תואר כחלק מדיני המלחמה, רש"י מזהה את יפת התואר כחלק מן הפרשיות המשפחתיות שבתחילת פרשת כי תצא.

1. פרשנות נוספת לפרשת אשת יפת תואר לפי פשוטו של מקרא

אנסה להציע הצעה פרשנית אחרת הנתמכת בפשוטי המקראות. על אף שלא מצאתי את הדברים באף פרשן, פרשנות זו נאית בעיני כמחוייבת מפשוטו של מקרא:

"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ: וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשָּׁת יִפֶּת תֹּאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה" (דברים כ"א, י"א)

לפי החתימה של פסוק י"א, לא מדובר בלשון של בעילה אלא ב"לקיחה". כלומר, קידושין ולא יחסי אישות. שינוי זה מהווה חידוש כביר בתרבות המלחמה הכללית, במיוחד בעולם העתיק, בו אונס הנשים היה דבר מקובל ביותר. התורה אוסרת באופן גורף את אונס הנשים בשדה הקרב. מעתה, אדם שירצה לקחת לעצמו אישה משבויות המלחמה, לא ינהג כפי שהעולם נוהג ויעשה באישה כרצונו. אלא, עליו להכניס את האישה לביתו, לספק לה את צרכיה האלמנטריים במשך שלושים יום ולאחר מכן לשאת אותה כדת משה וישראל.

גם בתנ"ך לא חסרות דוגמאות שמשקפות את המנהג לאנוס את הנשים שנפלו שבויים בקרב. כך, בנבואת עמוס, כאשר הוא בא אל אמציה כהן בית אל ומתנבא עליו נבואת פורענות:

"עשיית" הציפורניים זה דווקא ניקוי וטיפוח ולא גידול המביא לידי ניוול.⁷ הרמב"ן מרחיב את דבריו:

"לכך אני אומר כי כל אלה משפטי אבלות, והכל נמשך אל ובכתה את אביה ואת אמה (ג), וצוה שתגלח ראשה כדרך האבילות, כענין ויגז את ראשו (איוב א', כ') דאיוב, וכן גזי נזרך (ירמיהו ז', כ"ט), וכן קציצת הצפרנים אבלות כגלוח הראש. ואמר והסירה את שמלת שביה מעליה - כלומר תלבש בגדי אבל, וישבה בביתך - כאלמנה ולא תצא חוץ כלל, ובכתה את אביה ואת אמה - ותעשה כל זה ירח ימים - כי כן דרך האבלים" (רמב"ן שם)

מטרת הפרטים בדיני אשת יפת תואר, לפי הרמב"ן, היא לאפשר לאשה לנהוג מנהגי אבלות. זאת, על מנת לסייע לאישה לעכל את המצב החדש שבו היא נמצאת.

הרמב"ם אומר דברים דומים באופיים לשיטת הרמב"ן: "הכרחי להפריש אותה למקום מוסתר. זה הוא מה שאמר: "אל תוך ביתך". ואסור לו שילחצנה במלחמה כמו שהבהירו. כן לא מותר לו לשכב עמה פעם שנייה עד אשר ישכך יגונה ותרפה דאגתה. ואין למנוע אותה מלקונן, מלפרוע את שערך ומלבכות ככתוב: "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה", כי הנוגים מוצאים מרגוע בבכיים ובעוררם את יגונותיהם עד שילאו כוחותיהם הגופניים מלשאת פגיעה נפשית זאת, כשם שלשמחים יש מרגוע במיני משחק. לכן חמלה התורה עליה ואפשרה לה את זאת, עד שתיקע נפשה מן הבכי והיגון. יודע אתה שהוא שכב עמה בגיורתה. כן במשך כל שלושים הימים תקיים את דתה בגלוי, אפילו בעבודה זרה. אין להתווכח עמה בענייני אמונה במשך כל אותה תקופה. למרות זאת, אם אין הוא מביא אותה לדיני התורה, אין למוכרה ואסור לו לשעבדה לשפחה. כי התורה מכבדת את היותה (של השבויה) אסורה לזרים, מכיוון שנחשפה (לחייל ששבה אותה) במשגל, אפילו כאשר זה היה בעבירה כלשהי, כלומר, שהיתה אז גויה" (מורה נבוכים חלק ג', פרק מ"א)

בניגוד לרמב"ן, שהדגיש את הלכות האבילות של האישה, הרמב"ם ממקד את מבטו על העניין הרגשי של האישה. בנוסף, מציין הרמב"ם את הצורך בדינים אלה

8 ראו גם את דבריו בהלכות מלכים:

"אחרי שביעלנה ביאה ראשונה והיא בגיורתה אם קבלה עליה להכנס תחת כנפי השכינה מטבילה לשם גרות מיד ואם לא קבלה תשב בביתו שלשים יום... ומגלגל עמה כדי שתקבל אם קבלה ורצה בה הרי זו מתגיירת וטובלת ככל הגרים."

9 הרמב"ן שם את הדגש על הצורך הנפשי בקיום מנהגי האבילות, בעוד הרמב"ם נותן את הדעת על הצורך בדינים הללו גם בשביל לקדם את השינוי הדתי שעל האישה לעשות.

7 הדברים לקוחים מתוך הגמרא במסכות יבמות:

"תנו רבנן: וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה - רבי אליעזר אומר: תקוץ, רבי עקיבא אומר: תגדיל. אמר רבי אליעזר: נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים, מה להלן העברה, אף כאן העברה; רבי עקיבא אומר: נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים, מה להלן ניוול, אף כאן ניוול. וראיה לדברי רבי אליעזר: "וימפבשת בן שאול ירד לקראת המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו" (שמואל ב' י"ט, כ"ה), מאי עשיה? העברה" (יבמות מח.)

כשם שהדברים נכונים לגבי העלייה לרגל, כך נראה שהדבר נכון גם כאן. בכך שהתורה אוסרת את הביאה בשדה הקרב מבחינה הלכתית, היא משקיטה את היצר המיני של הלוחמים. התורה אוסרת את האונס מכל וכל, כנגד עצתו של יצר הרע.

ח. שיטת רב בדיני אשת יפת תואר

כנגד הצעת הקריאה שלנו, באים דבריו של רב במסכת קידושין (כא:), תוך כדי הדיון האם כהן (שאסור בגיורת) מותר באשת יפת תואר. רב סבור שהביאה ראשונה מותרת בשדה הקרב. לכן, מותרת לכהן הביאה הראשונה, אך לאחר מכן הוא יאלץ לעזוב אותה. לדברי רב, "לא דיברה תורה כנגד יצר הרע" זהו נימוק המהתיר את האישה בשדה הקרב - הפוך מדרך ההבנה שהצעת יזה עתה. מכאן והילך, לדעת רב, נכנסת האישה לחסותו של האדם והכהן יאלץ לעזוב את יפת התואר. דבריו של רב אמנם מהווים יסוד חינוכי, אך הם חסרים את החדשנות המהפכנית שניסיתי להראות שעולה בפשוטו של מקרא.

מבחינה הלכתית עלינו, כמובן, לקבל את הכרעתו הפרשנית של רב לפרשיית אשת יפת תואר. ברם, לא נוכל להתעלם מפשוטי המקראות של התורה המחדשים רגישות יוצאת מן הכלל. אפילו כלפי נשות האויב שזה עתה ניסה להרוג אותנו, הכתוב מחייב נתינת יחס חיובי.

לסיכום, ניתן לראות בתהליך שעוברת השבויה, שבשלב זה ניתן להגדירה כרחוקה ביותר מלבוא בקהל ישראל, כתהליך מי שבא מבחוץ פנימה. מבלי להתייחס בהכרח לכלל המצוות בפרשת כי תצא, ניתן לומר שיש מידה רבה של צדק במיקום דיני אשת יפת תואר בתחילת הפרשה. רוב המוחלט של המצוות בפרשה שלנו מספק לנו את אותה התנועה מן החוץ אל הפנים, אל תוך הבית.

הצדק נמצא, אם כן, אצל מחלקי הפרשות, שראו לנכון לפתוח את היחידה הבאה בפרשת אשת יפת תואר.

"לִכֵּן כֹּה אָמַר ה' אֲשֶׁרְךָ בְּעִיר תִּזְנֶה וּבְנִיךָ וּבְנֹתֶיךָ בְּחָרֵב יָפְלוּ וְאֲדַמְתֶּךָ בְּחָבֵל תִּחְלַק וְאֶתָּה עַל אֲדָמָה טְמֵאָה תָמוּת וְיִשְׂרָאֵל גְּלָה גְלָה מֵעַל אֲדָמְתּוֹ" (עמוס ז', ז')

קשה לומר שהנבואה מתארת מציאות בה אשת אמציה תזנה מרצון. מסתבר, שכוונתו של עמוס היא שאשת אמציה תאנס על ידי האויב שיבוא לכבוש את בית אל. דוגמה מובהקת עוד יותר היא בספר שופטים לאחר מפלת סיסרא. כאשר דבורה מתארת את אמא של סיסרא החושבת שסיבת ההתעכבות של סיסרא מלחזור היא בשל חלוקת הנשים שבויות הקרב:

"בְּעַד הַחֲלוּן נִשְׁקָפָה וַתִּיָּבֵב אִם סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשֻׁנָּב מְדוּעַ בְּשֵׁשׁ רֶכְבּוֹ לְבֹא מְדוּעַ אַחֲרָיו פְּעָמַי מְרַקְבֹתַי: חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה אֵף הִיא תִשָּׁב אֲמַרְיָהּ לָהּ: הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחְלְקוּ שְׁלָל רַחֵם רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גְּבֵר... (שופטים ה', כ"ח-ל')"

הכתוב מתאר לנו את המנהג המקובל, לפיו הנשים מחולקות כשלל ליוצאי המלחמה: "רחם רחמתיים לראש גבר".

בספרות העולם הקדום הדבר בולט עוד יותר. אם ניקח למשל את האילידאה של הומרוס, נראה כיצד יצירה ספרותית שלימה מתנהלת סביב מריבה על לקיחת נשים שבויות מלחמה. באותה יצירה נראה שהנשים עצמן מכירות במגמה הזו, לוקחות אותה כמובנת מאליה ואף אומרות לאיזה לוחם הן מעדיפות להינתן. לפי הפרשנות המוצעת, לא רק שהתורה מבטלת את האונס בשדה המלחמה, אלא היא הופכת את הביאה בשדה הקרב לפעולה של נישואין. הביאה נעשית רק לאחר שהאישה מתאוששת מן התפנית החדה שעברה בחייה.

גם כיום, האונס בשדה הקרב נראה כדבר בסיסי. 10 בכל אופן. אם נראה את החידוש של התורה לעומת המנהג המצוי בעולם הקדמון, נוכל לראות את החידוש של איסור האונס בשדה הקרב כחורג לחלוטין מן התרבות של העולם הקדום וחוקיו (כגון חוקי חמורבי). זהו קריטריון מוסרי חדש שקובעת התורה.

ז. לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע – הבנה מחודשת

לאור תובנה זו, ניתן לגבש הבנה מחודשת למושג 'לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע'.

הגמרא במסכת פסחים (ח.) מסבירה את הפסוק "וְלֹא יִחְמַד אִישׁ אֶת אֶרְצְךָ" (שמות ל"ד, כ"ד). על פי הגמרא, דברי התורה באים לתת מענה ליצר הרע של האדם המונע את עצמו מלעלות לרגל מחשש שיקרה משהו לנחלתו בזמן הרגל. התורה מבטיחה לאדם שלא יקרה לנחלה רע בזמן היעדרותו מהשדה. כך, משקיטה התורה את היצר הרע שבאדם שבא לבטלו מלעלות לרגל.

10 למעשה, איסור האונס לא התחדש גם בימינו אלא לפני זמן מועט למדי. ישנן עדויות מזוויעות של אונס ממלחמת העולם השנייה הן על ידי הגרמנים והן על ידי הרוסים ואף במלחמות מאוחרות יותר הדבר לא פסח מן העולם.

כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולפרופ' יונתן גרוסמן התשע"ח

עורך: אורי יעקב ביץ

בית המדרש הווירטואלי
מיסודו של

The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash
האתר בעברית: www.vbm.etzion.org.il

האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>

משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דוא"ל: office@etzion.org.il
